

Spis treści

(wstęp)	3
1. System Opieki nad Dzieckiem i Rodziną	4
2. Potrzeby dziecka w sytuacji rozwodu rodziców	7
3. Czas na CAL...!	11
4. Działalność instytucji pomocowych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu na podstawie projektu socjalnego realizowanego przez MOPS w Oświęcimiu	13
5. Działalność Fundacji „Świat Dzieciom”	16
6. Opieka zastępcza w powiecie tatrzańskim	19
7. Czas wolny młodzieży gimnazjalnej. Profilaktycznie przez świat – program profilaktyczno-wychowawczy Obieżyświat	21
8. Informacja w zasięgu ręki	24
9. 10 lat Małopolskiego Forum Pomocy Społecznej. Jak ograniczyć zjawisko marginalizacji i wykluczenia społecznego? – dobre praktyki, sprawdzone rozwiązania	25
10. VIII Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej „Strategia walki z ubóstwem w Polsce? Diagnoza i zadania na lata 2009 – 2010. Kogo w Polsce interesuje ubóstwo?”	28
11. Wojewódzki konkurs plastyczny dla dzieci i młodzieży szkolnej „Nie jestem inny...”	30
12. Nowe akty prawne	32

Kwartalnik **es.O.es**

Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

Redaktor naczelny: Jadwiga Pauli

Redakcja numeru: Małgorzata Mróz

mmroz@rops.krakow.pl

ISSN

1231-2770

Nakład:

1500 egz.

31-070 Kraków, ul. Piastowska 32

tel.: 012 422 06 36; fax: 012 422 06 36 wew. 44

www.rops.krakow.pl

e-mail: biuro@rops.krakow.pl

Wydawnictwo finansowane ze środków
Samorządu Województwa Małopolskiego

Skład i druk:

Wydawnictwo–Drukarnia „Ekodruk” s.c.

ul. Powstańców Wielkopolskich 3, 30-553 Kraków

tel. 012 267 36 60, e-mail: biuro@ekodruk.eu, www.ekodruk.eu

Szanowni Państwo,

Ostatni w tym roku numer kwartalnika „es.O.es” poświęcony jest tradycyjnie zagadnieniom dotyczącym systemu opieki nad dzieckiem i rodziną.

W dziale „Warto wiedzieć” rozpoczynamy cykl artykułów dotyczących systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, wg koncepcji Zespołu ds. budowy SOndiR, z którym ROPS rozpoczął w tym roku współpracę. Polecam także artykuł „Potrzeby dziecka w sytuacji rozvodu rodziców”, będący obserwacją z praktyki mediatora.

Zdecydowanie najwięcej miejsca poświęcone zostało w tym numerze dobrym praktykom, innowacyjnym działaniom na rzecz dziecka, rodziny, ale także otoczenia społecznego, w jakim żyje i rozwija się rodzina. Prezentujemy ciekawe inicjatywy z Oświęcimia, Zakopanego, Krakowa.

Zwracam Państwa uwagę na nowy projekt realizowany od lipca b.r. przez ROPS – Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, możecie o nim przeczytać w artykule „Informacja w zasięgu ręki”.

W dziale „Wydarzenia”, obok tekstu poświęconego konferencji z okazji 10 lecia Małopolskiego Forum Pomocy Społecznej, pracownicy ROPS przedstawili relację z VIII Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej oraz z wojewódzkiego konkursu plastycznego dla dzieci i młodzieży szkolnej „Nie jestem inny...”

Zapraszam do lektury
Małgorzata Mróz

**Pragniemy złożyć Państwu serdeczne życzenia
Wesołych Świąt i Szczęśliwego Nowego 2009 Roku.
Niech odpoczynek świąteczny,
spędzony w gronie rodziny i przyjaciół
zaowocuje nowymi siłami do podejmowania wyzwań
jakie niesie praca z drugim człowiekiem.**

**Dyrekcja i pracownicy
ROPS w Krakowie**

System Opieki nad Dzieckiem i Rodziną Część Pierwsza – Dziecko w Rodzinnej Opiece Zastępczej

Artykuł niniejszy jest pierwszym z serii poświęconej budowie Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną, opartego na Modelu Działania Zintegrowanego. Celowo rozpoczynamy ten cykl od pokazania problemów opieki zastępczej. Chcemy w ten sposób podkreślić, że najważniejszym celem naszych działań winna być praca z **szeroko rozumianą** rodziną naturalną dziecka, gdyż każda – nawet najlepsza forma opieki zastępczej poza własną rodziną, będzie dla dziecka zawsze tragedią a dla opiekunów – rodziców zastępczych, adopcyjnych czy wychowawców – zadaniem wielokrotnie trudniejszym niż w sytuacji, gdy dziecko pozostaje we własnej rodzinie.

Istnieje kategoria dzieci, które określam w swoich publikacjach „dziećmi skrzywdzonymi kompleksowo”. To dzieci, które doświadczyły poważnych nadużyć, lub skrajnego zaniedbania. Dzieci, które zostały odrzucone czy opuszczone przez własnych rodziców.

Pozwólmym przemówić poezji:

Dziecko opuszczone, budząc się nagle.

Wzrokiem złęknionym wokół błądzi.

I widzi tylko, że nie widać wcale.

Biegających ku niemu kochających oczu.

George Eliot

Przyjęcie dziecka do adopcji czy długoterminowej rodziny zastępczej to, dla nowych opiekunów i ich otoczenia, perspektywa

wielu lat codziennej ciężkiej pracy. Proces adaptacji dziecka w rodzinie oraz likwidacji jego deficytów rozwojowych, rehabilitacji czy leczenia w niczym nie przypomina „normalnej” opieki i wychowania.

Zacytujmy wypowiedź zastępczego opiekuna po doświadczeniu wielu lat pracy z dziećmi:

„Niemożliwe jest dogadanie się z profesjonalistą, lub kimkolwiek kto ma doświadczenie własnego, udanego rodzicielstwa, który „wie lepiej” co robić z dziećmi. Bo pewno wie lepiej, ale wie co robić z dziećmi a nie z istotami tak kosmicznymi, jak nasi podopieczni. „Instrukcja obsługi” dziecka w rodzinie biologicznej ma się tak do „instrukcji obsługi” dziecka, które straciło oparcie w rodzinie, jak instrukcja obsługi młota pneumatycznego do instrukcji obsługi odkurzacza. Zgadza się tylko w punkcie przycisków on-off. Naciskasz „on” i zaczyna warczeć, naciskasz „off” i cichnie... cała reszta to już zupełnie inna bajka.”¹⁾

Świadomość tego, jak ciężkie zadanie czeka opiekunów i wynikające z niej przestrzeganie kilku podstawowych reguł wydaje się być konieczne do tego, żeby zapobiec kolejnemu skrzywdzeniu przyjętego dziecka, siebie i swoich bliskich. Opowiemy o tym w kolejnym artykule naszego cyklu.

Dzisiaj skupmy się na omówieniu przyczyn trudności – będzie to opis bardzo uproszczony, niemniej postaram się przedstawić kluczowe mechanizmy.

1) Kwartalnik „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” Nr 2(23) 2008

1. Nie dysponujemy najczęściej szczegółową wiedzą na temat przeszłości dziecka, skali jego problemów i zaburzeń.
2. Powinniśmy zakładać, że będą to problemy ekstremalne – w naszych realiach takie właśnie dzieci trafiają najczęściej do opieki zastępczej.

Jak napisałem powyżej – dziecko trafiające do nowej rodziny ma często za sobą doświadczenia skrajnych nadużyć – bywa, że systematycznych i długotrwałych (to tak, jakby 6 letnie dziecko miało za sobą 50 000 godzin pobytu na wojnie – „syndrom guerniki”). Często jest to dziecko z FAS/FAE i innymi zaburzeniami. **Przed wszystkim zaś jest to dziecko po doświadczeniu odrzucenia.**

Stres wywołany brakiem oparcia i więzi z rodzicem wpływa hamująco na rozwój układu nerwowego, upośledza wiele funkcji biologicznych, emocjonalnych czy poznawczych. Jest oczywiste, że takie dziecko wymaga stworzenia mu doskonale zaplanowanego środowiska rodzinnego i szerzej – społeczno instytucjonalnego, ale również wieloletniej specjalistycznej terapii.

Sama miłość, sama troskliwa opieka w najzdrowszej nawet – ale obcej dla dziecka rodzinie – nie wystarczy.²

Jest wielkim dramatem opiekunów zastępczych, że bezpośrednio po przyjęciu dziecka do rodziny i przez kilka/kilkanaście kolejnych miesięcy („miodowy okres”) wy-

stępuje najczęściej widoczna „gołym okiem” radykalna poprawa. Dziecko „odżywa” niczym feniks z popiołów. Wydaje im się, że przystosowanie do nowych warunków kończy krytyczny okres w życiu dziecka i leczy rany po rozstaniu się z rodzicami biologicznymi.

Jest to zasadniczy błąd – operując terminologią „teorii przywiązania” – dziecko jest cały czas w fazie „odłączenia” (detachment)³ i cały proces godzenia się ze stratą matki (rodzica) dopiero przed nim.

Najtrudniejsze problemy zaczynają się, gdy następuje zbliżenie „oswojenie” z opiekunem. Apogeum tych problemów to okres dojrzewania. Takie narastanie problemów (zarówno zdrowotnych/rozwojowych jak i wychowawczych) uderza bezpośrednio w opiekuna, gdyż obwinia on siebie za niepowodzenia. Jest także obwiniany przez otoczenie – rodzinę, szkołę czy sąsiadów, a w wypadku rodzin zastępczych bywa, że przez pracowników socjalnych czy kuratorów.

Tymczasem główne źródło problemów leży w dziecku – w jego przeszłości. W miarę rozwoju więzi z nowym opiekunem pojawiają się zjawiska, które uczynić mogą życie nowej rodziny pasmem koszmarów.

1. Agresja „z przeniesienia”.

Dziecko, gdy poczuje się bezpiecznie (paradoks dobrej opieki), ujawnia swoje emocje – żal i agresję do biologicznych rodziców „za to”, że je porzucili czy skrzywdzili. Mechanizmy opisane jako tzw. „kapitał rodzinny”⁴ oraz niedojrzałość dziecka

2) Nancy Thomas „When love is not enough”

3) John Bowlby „Przywiązanie”

4) Bertrand Cramer „Co wyróżnia z naszych dzieci”

(do racjonalnej oceny sytuacji) powodują, że agresja ta skierowana zostaje do bieżącego opiekuna – rozpoczyna się pasmo niszczenia rzeczy, wulgarnych wypowiedzi, manipulowania członkami rodziny, kradzieży, agresji fizycznej etc.

Trzeba rozumieć – a nie jest to łatwe, że to proces nieświadomy – nie ma tu „winy” dziecka – sterują nim jedynie niemożliwe do opanowania emocje.

2. Odtrącenie opiekuna, nieposłuszeństwo – próby przejęcia kontroli nad otoczeniem.

Musimy pamiętać, że struktury poznawcze dziecka powstały na bazie doświadczeń niewydolności rodziców, zaniedbania czy wreszcie skrajnych nadużyć. Normalne i zdrowe relacje pomiędzy małym dzieckiem i rodzicem to relacje oparte na setkach tysięcy pozytywnych interakcji: głód – nakarmienie przez mamę, dyskomfort mokrej pieluchy – przewinięcie, lęk z powodu nowej sytuacji – przytulenie i pocieszenie, uśmiech i gaworzenie – serdeczny uśmiech i wypowiedzane ciepłym tonem słowa (...).

Dla „dziecka skrzywdzonego kompleksowo” świat wyglądał zupełnie inaczej: głód – brak reakcji lub agresja, płacz z powodu mokrej pieluchy – „dyscyplinujące uderzenie”, lub wyniesienie do innego pomieszczenia (nie raz wysłuchiwałem opowieści pracowników socjalnych o przyklejonym do ciała tygodniowym pampersie), uśmiech, gaworzenie – krzyk lub brak reakcji (...).

W późniejszym wieku posłuszeństwo i kontakt z rodzicem (osobą z najbliższego otoczenia) oznaczało często „zgodę” na pobicie lub gwałt.

Niezwykle trudno zrozumieć i zaakceptować, że dla tak ukształtowanego dziecka posłuszeństwo czy ufność oznacza zagrożenie życia lub zdrowia. I dlatego dziecko będzie „walczyć jak lew” o to, żeby „nie zjeść”, „nie umyć się i nie rozebrać”, „nie założyć butów” i „nie odrobić lekcji”.

Podkreślam, że podobnie jak powyżej – mamy do czynienia z reakcjami nieświadomymi a nie z „cynicznym nieposłusznym bachorem”, który postawił sobie za zadanie walkę z opiekunem.

3. Paradoksalna ufność i urok osobisty (czasem wręcz „uwodzenie”) wobec osób obcych.

Agresja czy nieposłuszeństwo – występują często wyłącznie wobec osób dla dziecka bliskich a zwłaszcza nowych opiekunów zabiegających o bliskość. Przyczyny opisałem powyżej.

Ta swoista „logika” umysłu dziecka – wszak krzywdy doznało właśnie od bliskich – bywa porażająca. Bo obcy są bezpieczni. Domowy „terrorysta” w szkole czy w rozmowie z psychologiem czy kuratorem zamienia się w „słodkiego aniołka”. „Uwodzi” przypadkowo napotkanych na ulicy ludzi swoim urokiem.

Ten paradoks jest pozorny. W dziecku nie wygasła wszak instynktowna potrzeba przywiązania, potrzeba interakcji. Walczy o nie jak o powietrze. Walczy dopóty, dopóki nowo poznana osoba nie zacznie się do niego zbliżać – bo to – jak opisałem powyżej – oznacza subiektywnie śmiertelne zagrożenie.

Podsumowując.

Nietrudno się domyślić, że opisane mechanizmy mogą w krótkim czasie doprowadzić najzdrowszego psychicznie i przepelnionego bezgraniczną miłością opiekuna (rodzica) do skrajnej rozpaczki czy pełnoobjawowej depresji. Opiekunów, a wraz nimi dziecko, spotyka ponadto wspólnie – bodajże najsmutniejsze zjawisko. Rodziny te stają się stopniowo „samotną wyspą” otoczoną „kordonem sanitarnym”. Opuszczają je przyjaciele, znajomi i rodzina. Poznani

rodzice zastępczy/adopcyjni nie są w stanie ich wspierać w opiece, bo sami mają własne problemy. Zachowania dzieci są niemożliwe do zaakceptowania i nierozumiane przez otoczenie. Nic dziwnego, że następuje stopniowo hermetyzacja i zamykanie się na jakąkolwiek ingerencję z zewnątrz, traktowaną jak zagrożenie.⁵

Leszek Drozdowski

Zespół ds. budowy SOnDIR (Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną)

5) Kwartalnik „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” Nr 2(23) 2008

Potrzeby dziecka w sytuacji rozwodu rodziców

Artykuł w pełnej wersji pt: „Rozwodowe trzęsienie ziemi. Jak zadbać o dziecko?” zostanie opublikowany także w kwartalniku Fundacji Dzieci Niczyje: Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka Nr 4(25) 2008 oraz na stronie www.wrotamalopolski.pl

Rozwód jest niezwykle trudnym, obciążającym wydarzeniem dla wszystkich członków rodziny. Dla wielu osób jest jednym z najtrudniejszych, najbardziej stresujących doświadczeń życiowych. Jest długotrwałym procesem, który ma swoją dynamikę i który wymaga od osób rozwodzących się sprostanania szeregu wyzwaniom w sferze ekonomicznej, społecznej i psychologicznej.

Rozwód z perspektywy mediatora

W perspektywie mediatora, rozwód jest taką sytuacją, w której dotychczasowy system rodzinny ulega przemianom. Rodzice przychodzący do mediatora coraz częściej oczekują pomocy w takim ułożeniu wzajemnych relacji, aby umożliwiła pełnienie

przez obydwoje funkcji opiekuńczej – wychowawczych i jak najpełniejsze uczestniczenie obojga rodziców w życiu dziecka. Rodzice, którzy nie rezygnują po rozwodzie z relacji z dzieckiem stają przed trudnym zadaniem zbudowania „rodzicielskiego mostu”, który umożliwi mu kontakt z jednym i drugim rodzicem. W związku z tym rozwód jest taką sytuacją, w której ważne jest zachowanie/wypracowanie takich relacji między rodzicami, które umożliwią im dalsze wychowanie dziecka w atmosferze współpracy i współdziałania.

W sytuacji rozwodu uwidaczniają się rozbieżne potrzeby małżonków/partnerów. W momencie podjęcia decyzji o rozstaniu

może następować gwałtowna eskalacja konfliktów, ponieważ zanika motywacja do utrzymania związku a więc i uzgadniania perspektyw i realizacji wspólnych celów. Według niektórych badaczy konflikt w takiej sytuacji jest czymś naturalnym i wynikającym z trudności komunikacyjnych, wpływu systemu rodzinnego, prawnego, kulturowego, a w sferze emocjonalnej, przeżywanego gniewu, frustracji, złości, pojawiających się w efekcie trudności w realizacji potrzeb.

Czego potrzebuje dziecko od rodzica, w sytuacji rozvodu?

W praktyce mediacyjnej obserwujemy dylemat rodziców, czy mówić dziecku o rozwodzie, czy też nie. Informacja o nadchodzących zmianach, co do których rodzice podjęli ostateczną decyzję jest niezbędną dla zrozumienia i przygotowania się na nie przez dziecko. Brak wiedzy o sytuacji jest dla dzieci dodatkowym źródłem lęku i niepewności, bo przecież widzą i często niezwykle mocno odczuwają napięcia między rodzicami i doświadczają ich negatywnych skutków. Ważne jest aby dziecko było informowane o decyzjach dorosłych w sposób adekwatny do wieku i możliwości. Przekazanie przez rodziców jasnej informacji o decyzji rozwodowej, pomaga odzyskać orientację w sytuacji, nad którą dzieci nie mają kontroli (Jabłoński 2008). W pracy mediacyjnej i warsztatowej z rodzicem lub rodzicami w sytuacji rozvodu często pomagamy przygotować się do takiej rozmowy z dzieckiem, podjąć decyzję czy powiedzieć razem, czy osobno, co i jak mówić, wybrać właściwy moment a przede wszystkim, być w porozumieniu z drugim rodzicem i nie używać tej

sytuacji, jako okazji do usprawiedliwienia siebie, czy oskarżania partnera. Dziecko potrzebuje od rodzica zgody na własne przeżywanie tej sytuacji, jakiegokolwiek by ono nie było. Nie istnieje jeden schemat radzenia sobie z emocjami takimi jak lęk, utrata poczucia bezpieczeństwa, osamotnienie, poczucie winy, krzywdy, złość, gniew, obniżenie poczucia własnej wartości. W repertuarze zachowań dzieci w sytuacji rozstania rodziców mogą się znaleźć różnego typu zachowania: apatia, bierność, zaprzeczanie, a także agresja, bunt, obwinianie dorosłych i siebie. Rodzice często mówią, jak trudne są dla nich reakcje dzieci polegające na odrzucaniu czy obwinianiu. Najczęściej ojcowie zmagają się z płaczem dzieci, niechęcią i odmową spotkania. Są to trudne doświadczenia zarówno dla rodziców, jak i samego dziecka. Łatwo wtedy o wycofanie się z relacji, która przynosi napięcie i wymaga wielkiej cierpliwości i zrozumienia wobec emocji wszystkich uczestników sytuacji.

Największą potrzebą dziecka jest akceptacja i miłość od obojwojga rodziców, dlatego niezwykle ważne jest aby dziecko nie było stawiane w sytuacji podejmowania wyborów, które mogą być odbierane przez nie, jako wybór między mamą a tatą. Tego typu sytuacje naruszają naturalną lojalność wobec obojga rodziców. Jest dla dzieci bardzo trudne, jeśli rodzice źle mówią o sobie w obecności dziecka, proszą je, aby przekazywało informacje drugiemu rodzicowi, bo sami ze sobą nie rozmawiają, czy proszą o dochowanie tajemnicy przed drugim rodzicem. (Jabłoński, 2008).

Mediacja pozwala zarówno na ustalenie drobnych, szczegółowych kwestii dotyczących dnia codziennego, jak i zasadniczych, jak np. miejsce stałego pobytu czy zamieszkania dziecka. Czasem w kwestiach zasadniczych, trudno jest osiągnąć porozumienie i rodzice decydują się w ich rozstrzygnięciu na drogę sądową. Nie zamyka to możliwości zawarcia porozumienia dotyczącego ustaleń „na teraz”; codziennych spraw, zanim zapadną rozstrzygnięcia sądowe.

W związku z zachwianiem poczucia swojej wartości dziecka, mogącej wynikać z obwiniania się o rozpad związku rodziców lub też poczucia inności od rówieśników, szczególnie silnie potrzebuje ono dowartościowania.

Odpowiadanie przez rodziców na potrzeby dziecka zwiększa jego szanse na konstruktywne poradenie sobie z zadaniami, które stoją przed nim, w związku z rozstaniem rodziców. Do zadań tych należy uznanie i zaakceptowanie rozvodu rodziców za fakt, odłączenie się od konfliktu rodziców i podjęcie stałych aktywności, poradenie sobie ze stratą i obwinianiem samego siebie i realistyczne oczekiwania na dobre relacje z rodzicem, nie sprawującym bezpośredniej opieki nad nim. (Wallerstein, Blakeslee 2005).

Rodzice często mają świadomość, że elementami budującymi poczucie bezpieczeństwa u dziecka, jest: możliwość kontaktu z rodzicem, nie mieszkającym z dzieckiem na co dzień, porozumienie i dobra komunikacja między rodzicami, nie mówienie źle o drugim rodzicu przy dziecku, wspólne podejmowanie decyzji dotyczących dziecka.

Trudności jakie przeżywają rodzice w budowaniu porozumienia

Rodzice w sytuacji rozvodu wymagają profesjonalnego wsparcia i pomocy, zarówno ze strony prawników, jak i pomocy psychologicznej czy terapeutycznej, edukacyjnej a także mediacyjnej. Ważnym zadaniem, które przed nimi staje jest zabezpieczenie potrzeb dziecka. Dorośli mimo świadomości, jak istotne jest zadbanie o potrzeby dziecka, przeżywają poważne trudności z ich realizacją. Wynika to z szeregu przyczyn związanych z indywidualnym przeżywaniem rozstania z małżonkiem/ partnerem oraz dynamiki przeżywanego konfliktu.

Trudności jakie przeżywają rodzice, według różnych badaczy (Przybyła-Basista 2006), wynikają ze zróżnicowanych zasobów lub sił małżonków, konfrontacyjnego charakteru systemu prawnego, historii konfliktów między małżonkami, które doprowadziły do rozwiązania małżeństwa oraz indywidualnej dla każdego reakcji na zranienie związane z sytuacją rozstania. Istotnym czynnikiem okazuje się także to, czy jest się tym, które zainicjowało sytuację rozstania czy też tym, które zostało postawione przed decyzją o rozstaniu przez małżonka/partnera.

Część z działań ułatwiających poradenie sobie z sytuacją rozstania rodzice mogą podejmować sami; jest to pomoc psychologiczna czy działania psychoedukacyjne, inne formy mogą zastosować razem, aby wspierać, wzmacniać kooperację. Taką formą pomocy jest mediacja.

Szczególnie ważne wydaje nam się, by w pracy z pojedynczym rodzicem, nakierować na wspólną perspektywę, stwarzać podstawy do współpracy i akcentować korzyści dla dziecka i rodziców z niej wynikające. Pomimo zakończenia małżeństwa/związku, ojcem i matką jest się razem do końca życia. Mediacja rodzinna oraz realizowana przez nas psychoedukacja, ma na celu

pomóc osobom przeżywającym „rozwodowe trzęsienie ziemi” w podnoszeniu jakości ich relacji rodzicielskiej, dzięki której będą mogli towarzyszyć i wspierać swoje dziecko.

Agnieszka Zawadzka,

Agnieszka Olszewska

– mediatorki Polskiego Centrum Mediacji
w Warszawie

Bibliografia

Jabłoński K. (2000), *Rozwód. Jak go przeżyć?* Wydawnictwo W.A.B. Warszawa

Kwak A. (2001), *Rozwód a separacja w opinii kobiet i mężczyzn*. W: Ziemska M. (red.): *Rodzina współczesna*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

Nawrat, R. (1985). *Niektóre wyznaczniki zadaniowego nastawienia na przyszłość*. Niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Wrocławski

Przybyła-Basista, H. (2006), *Mediacje rodzinne w konflikcie rozwodowym*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice

Sokal U., (2005), *Więzi uczuciowe dorosłych dzieci z rodzicami w rodzinach rozwiedzionych*. Wydawnictwo Elbląskiej Uczelni Humanistyczno – Ekonomicznej. Elbląg

Wallerstein J; Blakeslee S. (2005), *Rozwód, a co z dziećmi?* Wydawnictwo ZYSK i S-KA Poznań

Czas na CAL...!

W grudniu br., kończy się wdrażanie projektu „CALa naprzód – nowa jakość usług integracji społecznej w Małopolsce”, realizowanego przez Fundację Instytut Studiów Strategicznych i Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, pod patronatem Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie.

Przez niemal rok, trzyosobowe zespoły z 10 małopolskich ośrodków pomocy społecznej (OPS Brzeszcze, MGOPS Dąbrowa Tarnowska, OPS Klucze, MOPS Kraków – Filia nr 1, GOPS Krzeszowice, OPS Libiąż, GOPS Miechów, MOPS Nowy Sącz, MOPS Oświęcim, GOPS Raclawice) uczestniczyły w cyklu edukacyjnym (120 godz. dydaktycznych), doskonaląc wiedzę i umiejętności praktyczne w zakresie wdrażania i pracy metodą Centrum Aktywności Lokalnej (CAL). Pogłębiając wiedzę z zakresu diagnozowania zasobów, problemów i potrzeb lokalnej społeczności, komunikacji, budowania zespołu, rozwijania wolontariatu, samopomocy, metod i technik mobilizowania i aktywizowania mieszkańców, tworzenia sieci współpracy i pracy projektowej, ośrodki podejmowały równocześnie praktyczne działania w środowisku lokalnym, pozwalające sprawdzić i utrwalić nabyte umiejętności pracy metodą CAL oraz zainicjować konkretne formy aktywizowania mieszkańców.

CAL jest metodą środowiskowej pracy socjalnej, polegającą na mobilizacji zasobów środowiska lokalnego, w celu integracji

społeczność lokalnej i aktywizacji mieszkańców do uczestniczenia w życiu społeczności i rozwiązywania lokalnych problemów. Ośrodek pomocy społecznej, pracując metodą CAL, systematycznie bada potrzeby społeczności lokalnej i identyfikuje główne problemy, funkcjonuje na różnych polach, nie zawężając swojej aktywności do jednej grupy docelowej lub jednego obszaru, rozwija wolontariat, pracuje metodą projektów, realizowanych we współpracy z innymi instytucjami i organizacjami, buduje grupy obywatelskie i samopomocowe, inicjuje i organizuje spotkania głównych aktorów społeczności lokalnej w celu budowania lokalnego partnerstwa, tworzy programy informacyjne i edukacyjne dla społeczności lokalnej, inicjuje lub współorganizuje wydarzenia lokalne.

Małopolskie ośrodki pomocy społecznej, wdrażając metodę CAL, w oparciu o diagnozę zasobów i badanie opinii mieszkańców, opracowały mapy zasobów i potrzeb środowiska lokalnego, zainicjowały lub rozwinęły wolontariat, zorganizowały imprezy integracyjne dla społeczności lokalnej, opracowały koncepcje projektu społecznego. Obecnie, inicjują budowanie partnerstwa lokalnego, tworzą grupy samopomocowe i obywatelskie.

CAL jest metodą, która dzięki rozpoznaniu potrzeb mieszkańców i mobilizowaniu ich do wspólnego działania, umożliwia efektywne rozwiązywanie problemów środowiska

lokalnego, przy jednoczesnym uruchomieniu dostępnych zasobów (instytucji, organizacji, kapitału ludzkiego, społecznego, ekonomicznego).

CAL, jako metoda środowiskowej pracy socjalnej, koncentrująca się na procesach grupowych i pracy z grupą stanowi nowoczesny instrument polityki społecznej. Wymaga przeformułowania pracy ośrodka, wyjścia poza klienta pomocy społecznej i otwarcia się na całą społeczność lokalną. Działania skierowane do wszystkich mieszkańców środowiska lokalnego umożliwiają nawiązanie pozytywnych relacji i stworzenie im pola do działania na rzecz społeczności. Ośrodki pomocy społecznej, w obliczu zmniejszającej się liczby klientów i pozostania w systemie „najtrudniejszych” beneficjentów, stoją przed koniecznością odejścia od polityki świadczeń, w kierunku stosowania instrumentów aktywnej integracji. W tym kontekście CAL stawia nowe wyzwania, daje również szansę na zmianę wizerunku ośrodka w kierunku otwartej instytucji, wychodzącej naprzeciw potrzebom środowiska lokalnego, inicjującej i animującej rozwój lokalny.

Rozwój metody CAL w ośrodkach pomocy społecznej wymaga szerokiego wsparcia, zarówno ze strony kierownictwa, współpracowników, władz lokalnych jak i społeczności lokalnej. Dla skutecznej pracy metodą CAL konieczne są zmiany w organizacji i funkcjonowaniu ośrodka, uwzględniające tworze-

nie sprzyjających warunków dla pracowników zajmujących się animacją środowiskową.

Małopolskie ośrodki pomocy społecznej uczestniczące w projekcie „CALa naprzód...”, włożyły wiele pracy i energii we wdrożenie nowej metody pracy ze społecznością lokalną. Czy się opłaciło? Ośrodki twierdzą, że tak, lecz najlepszą recenzją są głosy ze środowiska lokalnego, wyrażające potrzebę kontynuacji podjętych działań. Przed CALem szerokie perspektywy i możliwości. Tym, którzy podjęli się wdrożenia metody gratulujemy sukcesów i życzymy powodzenia, innych zachęcamy do spróbowania pracy CALem.

Szczegółowe informacje na temat projektu i metody można znaleźć na stronie <http://www.iss.krakow.pl/ngo/cal.htm>.

*Małgorzata Głuszak
Opiekun merytoryczny projektu
„CALa naprzód – nowa jakość usług
Integracji społecznej w Małopolsce”
Fundacja Instytut Studiów
Strategicznych w Krakowie*

Działalność instytucji pomocowych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu na podstawie projektu socjalnego realizowanego przez MOPS w Oświęcimiu

Od dnia 1 stycznia 2008r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Oświęcimiu realizuje projekt socjalny pt.: „Program pomocy mieszkańcom budynku przy ul. Leszczyńskiej 2”. Projekt ten jest odpowiedzią lokalnej instytucji pomocy społecznej na stwierdzoną potrzebę podjęcia pilnych działań w środowisku, na rzecz mieszkańców przedmiotowego budynku.

Diagnoza problemu

Budynek przy ul. Leszczyńskiej 2, przed około dwudziestoma laty, został przeznaczony przez ówczesne władze miasta do zasiedlenia przez 41 mężczyzn, którzy otrzymali wyroki eksmisyjne i równocześnie: byli sprawcami przemocy domowej, osobami uzależnionymi od różnych środków psychoaktywnych, a także osobami, które w żaden sposób nie akceptują norm społecznych i nie są im podporządkowane. Taki stan rzeczy, a w szczególności skoncentrowanie tak dużej ilości problemów społecznych w jednym miejscu, spowodował, iż na przestrzeni prawie dwudziestu lat, w tej specyficznej społeczności lokalnej nastąpiły zmiany powodujące dalszą degradację mieszkańców.

Zły stan techniczny budynku, jego systematyczna dewastacja, zagrożenie bezpie-

czeństwa publicznego, porządku i ładu, z uwagi na sposób funkcjonowania mieszkańców, brak perspektyw, brak pracy, marazm życiowy, choroba alkoholowa, to tylko niektóre skutki funkcjonowania tego rodzaju budynku mieszkalnego.

Pomimo wcześniejszego podejmowania przez MOPS działań doraźnych zmierzających do zmiany tego negatywnego stanu rzeczy, nie udało się dokonać żadnej poprawy w sposobie funkcjonowania lokatorów budynku.

W związku z powyższym, w połowie roku 2007, zostały podjęte działania zmierzające do opracowania autorskiego, indywidualnego programu działania w zakresie zmiany sposobu funkcjonowania mieszkańców budynku. Ustalono, iż projekt zostanie sfinansowany w ramach Gminnego Programu Profilaktyki oraz Rozwiązania Problemów Alkoholowych.

Cele i założenia Projektu.

Opracowany Projekt zakładał jako cel główny, reintegrację społeczną i zawodową mieszkańców budynku – poprzez podjęcie systemowych działań terapeutycznych, psychologicznych oraz aktywizację zawodową.

W wyniku podjętych prac projektowych udało się zdefiniować trzy obszary, w których projekt ten miałby zostać zrealizowany:

- **obszar pracy socjalnej**, ukierunkowany na dokonywanie pozytywnych zmian, głównie motywacyjnych, w indywidualnym funkcjonowaniu społecznym mieszkańców oraz całej społeczności budynku; w tym obszarze zabezpieczane są również potrzeby socjalne,
- **obszar terapeutyczny**, w ramach którego prowadzona jest terapia zachowań społecznych osób uzależnionych od alkoholu, terapia zajęciowa poprzez wykonywanie prac porządkowo – remontowych,
- **obszar pomocy technicznej**, rozumiany jako odbudowa infrastruktury technicznej w budynku – prace remontowe i porządkowe – realizowane przez mieszkańców budynku, co niewątpliwie stanowi element terapeutyczny.

Działania w projekcie oparte są na wykorzystaniu wszystkich klasycznych metod pracy socjalnej, od indywidualnego przypadku, poprzez pracę grupową, po organizowanie społeczności lokalnej.

Realizacja Projektu.

Praktyczna realizacja projektu rozpoczęła się z początkiem bieżącego roku. Dzięki zaangażowaniu władz miasta został przyjęty Gminny Program Profilaktyki, w którym powyższe przedsięwzięcie zostało umieszczone jako jedno z zadań Programu.

W ramach projektu zostało zatrudnionych trzech pracowników: specjalista pracy socjalnej – koordynator Pani Marzena Nawracaj, pracownik socjalny/terapeuta – Pani Małgorzata Suchecka oraz terapeuta – Pan Łukasz Januszuk.

Pierwszym z działań podjętych przez pracowników projektu było nawiązanie kontaktu z mieszkańcami budynku oraz zmobilizowanie ich do podjęcia współpracy w celu poprawy sytuacji życiowej, w kontekście indywidualnym oraz całej społeczności budynku. Nie było to zadanie łatwe. Mieszkańcy oczekiwali dokonania znaczących zmian w funkcjonowaniu budynku, większość oczekiwała, iż sprawa ta zostanie załatwiona przez służby miejskie, bez zasadniczego ich udziału. W wyniku wielu oddziaływań motywacyjnych udało się jednak zmobilizować większość mieszkańców, co zaowocowało podjęciem pierwszych prac porządkowych.

Przeprowadzenie prac porządkowych, nie było sprawą łatwą, gdyż budynek zalegały wszelkiego rodzaju nieczystości. Pierwsze prace porządkowe przyniosły efekt w postaci wywozu, aż 32 m³ śmieci. Kolejnym elementem podejmowanych działań było przygotowanie do rozpoczęcia prac remontowych w pierwszym z czterech „skrzydeł” budynku. Stan techniczny obiektu był bardzo zły. Wilgoć, stęchlizna, brak

Pierwsze sukcesy i istniejące problemy.

Powyższe działania zaczęły przynosić powolne zmiany wśród mieszkańców budynku. Udało się nawiązać kontakt ze wszystkimi lokatorami, zdiagnozować problemy, ustalić zasady współpracy, zmobilizować do podjęcia zmian w funkcjonowaniu społecznym mieszkańców. Niektórzy z nich podjęli się udziału w terapii uzależnień.

ogrzewania, brak łazienek i toalet, brak prądu, niesprawna instalacja wodno – kanalizacyjna – spowodowały, iż prace remontowe musiały objąć wymianę tynków i podłóg. Wszystkie prace remontowe zostały wykonane przez mieszkańców pod nadzorem służb miejskich.

W ramach projektu były organizowane przygotowania zawodowe z PUP. Prace były wykonywane w oparciu o zawarte kontrakty socjalne w zakresie uczestnictwa mieszkańców w terapii zajęciowej.

Równoległe z działaniami porządkowo-remontowymi zostały podjęte działania w obszarze terapeutyczno – socjalnym. Wprowadzono do pracy terapeutę uzależnień, rozpoczęto dokonywanie uzgodnień, zawieranie wzajemnych zobowiązań. Wszystkie oddziaływania miały na celu wzmocnienie mieszkańców w zakresie utrzymywania abstynencji od alkoholu, mobilizację do zmiany i uregulowania swojej trudnej sytuacji życiowej. Udało się także zawrzeć znaczną ilość kontraktów socjalnych, w których uzgadniano wzajemne zobowiązania.

Ponad dziewięć miesięcy codziennej i trudnej pracy terapeutycznej, a także fizycznej zmiany infrastruktury budynku przyniosło efekty w postaci oddania we wrześniu br. do użytku jednego „skrzydła” obiektu. Znajduje się w nim obecnie 7 zamieszkałych mieszkań chronionych, pomieszczenie terapeutyczne, dyżurka personelu oraz dwie łazienki z ciepłą wodą (której wcześniej nie było).

Jednak znacząco ważniejszym sukcesem projektu jest widoczna zmiana sposobu funkcjonowania mieszkańców. Dostrzegamy to w codziennych rozmowach mieszkańców, którzy identyfikują się ze społecznością budynku, mówią o problemach, a także uznają to miejsce za „swoje mieszkanie”. W okresie od stycznia do listopada br. nie zdarzył się na terenie budynku żaden akt dewastacji, co jest dowodem na to, iż własnoręcznie wykonany remont wiąże się ze wzrostem poczucia odpowiedzialności za wspólne mienie.

Ale czas realizacji projektu uczy także pokory i respektu przed problemami, związanymi z chorobą alkoholową i wieloletnim procesem degradacji człowieka. Przerwanie abstynencji od środków uzależniających, osłabienie motywacji do podejmowania zmiany, uwarunkowania psychologiczne i osobowościowe powodują, iż w realizacji projektu zdarzają się także chwile trudne i nieprzewidywalne. Potrzeba jest dużo czasu i wielu oddziaływań terapeutycznych by zmienić to, co niejednokrotnie wynika z kilkudziesięciu lat degradacji spowodowanej chorobą alkoholową.

Zachęcamy Państwa do bezpośrednich działań w środowisku. Nie bójmy się wchodzić w środowiska i społeczności, które

wymagają pracy u podstaw. Jak pokazuje opisany powyżej przykład dokonanie zmian w trudnych środowiskach jest możliwe, wymaga jednak cierpliwości, pokory, a przede wszystkim maksymalnego zaangażowania w realizację wyznaczonych celów. Naszym zdaniem warto.

Chętnych do współpracy oraz osoby zainteresowane projektem zapraszamy do kontaktu z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Oświęcimiu. Więcej informacji o naszej działalności znajdziecie Państwo na stronie internetowej Ośrodka: www.mops-oswiecim.pl

*Grzegorz Baranowski
MOPS Oświęcim*

Działalność Fundacji „Świat Dzieciom”

Jako Fundacja Świat Dzieciom pragniemy wyrazić naszą wdzięczność, za możliwość prezentacji na łamach Waszego Pisma.

Od kilku lat łączymy działalność nauczania dzieci i młodzieży zasad udzielania pierwszej pomocy w sytuacjach zagrożenia życia z próbą kreowania postaw prospołecznych, gdzie uczymy jak nieobojętnie przechodzić obok drugiego człowieka, który może potrzebować naszej pomocy.

Nasze działania skupiamy przede wszystkim wokół programu **SERCE NA START**.

Jest to program edukacyjny wprowadzający naukę pierwszej pomocy do przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów, uczący dzieci w wieku 5-15 lat, jak należy

reagować, kiedy jest się świadkiem nieszczęśliwego zdarzenia: zasnęnięcia, utraty przytomności, zadławienia, silnego krwawienia, zawału serca.

Aby to osiągnąć bezpłatnie szkolimy nauczycieli w podstawowym zakresie udzielania pierwszej pomocy (kurs certyfikowany przez Polską oraz Europejską Radę Resuscytacji, uznawany w całej Europie) po to, aby mogli oni poprowadzić samodzielne, kilkogodzinne zajęcia edukacyjne dla dzieci.

W programie SERCE NA START wykorzystujemy materiały edukacyjne dla dzieci oraz metodyczno-dydaktyczne dla nauczycieli. Materiały rozdawane bezpłatnie dzieciom to plakaty (każdemu poziomowi nauki odpowiada inny plakat, zawierający schemat

postępowania w sytuacji zagrożenia życia) oraz książeczka, zawierająca pełny zestaw informacji, przeznaczona dla dzieci z najstarszych klas szkoły podstawowej i gimnazjalistów. Materiały dydaktyczne dla nauczycieli obejmują teczkę z segregatorem dydaktyczno-metodycznym, zawierającym konспекty zajęć, ćwiczenia dla dzieci i zadania sprawdzające, także dyplomy dla dzieci oraz płytę DVD z filmem „Zwyczajny dzień”, w oparciu o który mogą być prowadzone zajęcia w szkołach. Nagrana została także piosenka programu „Ratowniczy Rap”, gdzie nacisk położony jest na to, aby dzieci nie bały się udzielać pierwszej pomocy. W zajęciach praktycznych na fantomach nauczycielom pomagają wolontariusze – instruktorzy BLS/AED. Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że dzieci bardzo chętnie i z wielkim zaangażowaniem korzystają z tych lekcji.

Program SERCE NA START – realizowany od września 2005 r. wdrożony został w szkołach Małopolski, województwa łódzkiego, śląskiego, opolskiego, mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego, podkarpackiego, dolnośląskiego oraz kujawsko-pomorskiego. Dzięki współpracy przede wszystkim z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej w ramach Funduszu Inicjatyw Społecznych (FIO), objętych programem zostało ponad 200000 dzieci! Blisko 1500 nauczycieli i 800 jednostek oświatowych.

Celem Fundacji Świat Dzieciom jest wdrożenie programu, który nauczy nasze dzieci umiejętności ratowania ludzkiego życia, a także pozwoli na przełamywanie barier i strachu wobec drugiego człowieka. Wsparcie udzielone Fundacji to pomoc w realizacji tego zadania.

Obserwując zmiany postaw zachodzące u dzieciaków w trakcie realizowania projektu „Serce na start”, dotarło do nas, że program nauczania pierwszej pomocy jest doskonałym pomysłem na budzenie postawy prospołecznej – wyjścia naprzeciw zdarzeniom. Tak powstawał obecny program, finansowany przez Unię Europejską oraz budżet Państwa: „Wykorzystaj szansę – zdobądź nowe umiejętności”, który jest skierowany do młodzieży w wieku 15-25 lat z terenu województwa śląskiego. Realizowany jest od lipca 2008 roku w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Europejskiego Funduszu Społecznego (Priorytet VII: Promocja integracji Społecznej, Działanie 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym).

Projekt ukazuje jak na bazie kilku podstawowych umiejętności obudzić istotę ludzką w człowieku, jak wykorzystując proces zmian następujących w trakcie kursu, zmotywować i przenieść tę umiejętność na rynek pracy, na otwarcie się człowieka na człowieka.

Celem programu, jest przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego młodzieży na skutek warunków, w jakich przyszło im się wychowywać. – Niekorzystnych czynników utrudniających młodym ludziom sprawne wejście w dorosłe życie jest naprawdę wiele. Najczęściej są to panujący w najbliższym otoczeniu alkoholizm, pracoholizm, bezrobocie rodziców, ale także przestępczość i liczne anomalie. Opracowany przez nas program jest skutecznym sposobem

walki z podobnymi zagrożeniami. W ramach trwającej kilka miesięcy akcji 600 osób w wieku od 15 do 25 roku życia z całego województwa śląskiego, weźmie udział w cyklu bezpłatnych szkoleń z zakresu udzielania pierwszej pomocy oraz podwyższających system wartości własnej osoby i orientacji zawodowej. Wszystkie zajęcia odbywają się w weekendy (choć i pojawiły się realizowane w dni powszednie) i są skierowane zarówno do osób uczących się, jak i nieaktywnych zawodowo. Program kompleksowego 50-godzinnego szkolenia uwzględni trzy rodzaje kursów – nauki prawidłowego funkcjonowania w grupie, ratownictwa medycznego oraz orientacji zawodowej. Projekt to nie tylko alternatywny sposób na spędzenie czasu wolnego, ale także znakomita okazja do poznania własnych predyspozycji, mocnych i słabych stron, a co najważniejsze możliwość nabycia kompetencji zawodowych (m.in. z zakresu ratownictwa medycznego i opieki kolonijalnej) potwierdzonych certyfikatem ukończenia szkolenia. Program zrealizowany został już w: Raciborzu, Sosnowcu, Będzinie, Pszczynie, Tychach, Rybniku. Beneficjentami byli młodzi ludzie, za każdym razem zaskakujący nas swoją otwartością i gotowością do wprowadzania tego, czego uczą się – już w trakcie samego kursu. Mogliśmy się już przekonać, że nasze szkolenia przynoszą efekty. W Będzinie za słabła jedna z uczestniczek szkolenia, które prowadziliśmy w szkole specjalnej. Koledzy tej dziewczyny zorganizowali skutecznie pomoc. Byliśmy wzruszeni, widząc jak stosują w życiu to, czego nauczyli się na zajęciach. Dzięki tym zajęciom chcemy złamać

stereotypowe przekonanie, że młodzi ludzie potrafią się tylko bawić, że panuje wśród nich totalna znieczulica.

Nasz projekt jest obrydliwie pozytywny. Poprzez formę również zabawy uczymy jego uczestników jak udzielać pierwszej pomocy, a na tej bazie staramy się podnieść ich poczucie własnej wartości, szukając ich mocnych stron. Wierzymy, że certyfikat ukończenia szkolenia może być też atutem u przyszłych pracodawców. Ktoś, kto będzie szukał na przykład opiekunki do dziecka, chętniej przyjmie osobę z potwierdzoną umiejętnością udzielania pierwszej pomocy, ale i asystent biurowy z takim certyfikatem może się przydać wielu firmom. I jeszcze jedna wartość dodana projektu: ludzie, którzy uczestniczyli w projekcie, postanowili działać i przekazywać nabyte umiejętności dalej, robią to już organizując pokazy pierwszej pomocy dla rówieśników, nauczycieli. Wspomagamy ich i koordynujemy te działania, tak więc projekt żyje dalej swoim życiem.

A kiedy ktoś zadaje nam pytanie po co to robimy? Odpowiadamy, że dzięki projektowi w samym Rybniku przybyło 45 osób, które będą mogły nam udzielić pierwszej pomocy, gdybyśmy jej potrzebowali.

Widząc skuteczność tego projektu (a jesteśmy w połowie realizacji śląskiego projektu), pragniemy móc realizować podobny w Małopolsce, ale to czas pokaże, czy okaże się to możliwe ☺

*Marcin Kurnik
Katarzyna Szoch-Jędrys
www.swiat-dzieciom.pl*

Opieka zastępcza w powiecie tatrzańskim

Współczesne instytucje pomocowe chcąc nadażyć za zmieniającymi się warunkami życia i wychodząc naprzeciw potrzebom lokalnego środowiska muszą przekształcać swoje struktury tak, by jak najlepiej pomagać swoim klientom. Centrum Wsparcia Dziecka i Rodziny (CWDiR) w Zakopanem zostało utworzone właśnie jako odpowiedź na potrzeby swojej społeczności – ludności Podhala.

CWDiR jest placówką wielofunkcyjną, w skład której wchodzi, oprócz Domu Dziecka, Ośrodek Interwencji Kryzysowej (OIK) i Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (SOWdOP), oraz Mieszkania Chronione dla usamodzielnionych wychowanków z placówek opiekuńczo – wychowawczych powiatu tatrzańskiego.

Podstawowym celem działalności *Centrum* jest udzielanie pomocy rodzinom poprzez zaspokajanie potrzeb życiowych, umożliwienie bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka, a w szczególności:

- zapewnienie całodobowej opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodzicielskiej, dla których nie znaleziono rodzinnej opieki zastępczej;
- prowadzenie specjalistycznego poradnictwa i terapii rodzinnej oraz praca socjalna z rodzinami naturalnymi i zastępczymi z terenu powiatu tatrzańskiego;

- pomoc psychologiczna, pedagogiczna, prawna i hostelowa, dostępna przez całą dobę dla osób będących ofiarami przemocy lub znajdujących się w sytuacji kryzysowej;
- pomoc psychologiczno-terapeutyczna osobom będącym ofiarami wypadków komunikacyjnych oraz ofiarom handlu ludźmi;
- prowadzenie mieszkań chronionych dla usamodzielnionych wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych z terenu powiatu tatrzańskiego.

Centrum udziela wszechstronnej pomocy wszystkim mieszkańcom powiatu tatrzańskiego, ale również powiatów sąsiednich i całego województwa małopolskiego.

W OIK i SOWdOP zatrudnieni są: pracownicy pierwszego kontaktu (psycholodzy), psycholodzy, pedagogzy, pracownik socjalny i prawnik. Mają oni za zadanie udzielanie poradnictwa, pomocy i wsparcia osobom w kryzysie, a także osobom doznającym przemocy w środowisku rodzinnym. Ośrodek realizuje zadania interdyscyplinarne, poza diagnozą, prowadzona może być również krótkoterminowa psychoterapia kryzysowa.

Adresatami działań *Centrum* są osoby/rodziny, które zgłaszają potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych, w szczególności: doświadczające przemocy

fizycznej/ psychicznej, z kłopotami małżeńskimi, rodzinnymi, w kryzysie po utracie bliskiej osoby, będące w kryzysie ze względu na zmianę sytuacji życiowej: utrata pracy, konflikty z otoczeniem, kłopoty finansowe, trudności mieszkaniowe, samotność itp., zagrożone myślami samobójczymi, będące ofiarami wypadków komunikacyjnych, z problemami alkoholowymi i innymi uzależnieniami, rodziny zastępcze mające problemy wychowawcze.

Pracujący w *Centrum* specjaliści zajmują się diagnozą stanu psychicznego i reakcji kryzysowej. Na jej podstawie kierują klientów do specjalistów i miejsc, w których udzielona będzie właściwa pomoc. Celem działalności OIK jest złagodzenie objawów sytuacji kryzysowej, przywrócenie równowagi psychicznej, zapobieganie przejściu ostrego kryzysu w stan chroniczny, przywrócenie umiejętności samodzielnego radzenia sobie.

Cele i zadania *Centrum* realizowane są w ścisłej współpracy z PCPR w Zakopanem, pracownikami OPS-ów, poradnią psychologiczną – pedagogiczną, dyrektorami, wychowawcami i pedagogami szkolnymi, kuratorami sądowymi i pracownikami samorządowymi oraz innymi instytucjami pomocowymi, pracującymi na rzecz rodziny.

Szczególną kategorią osób, do których skierowana jest nasza pomoc, są dzieci opuszczone oraz doświadczające przemocy oraz młodzież nadpobudliwa i agresywna.

W roku 2008 przeprowadzono dwie tury programu „Grupa dla młodzieży przejawiającej zachowania agresywne”. Pierwsza grupa

uczestniczyła w programie w naszym Ośrodku, druga tura prowadzona jest w Zespole Szkół Plastycznych im. Antoniego Kenara w Zakopanem. W sumie w programie weźmie udział 30 dzieci.

W OIK prowadzona jest Grupa Wsparcia dla spokrewnionych rodzin zastępczych i spotkania edukacyjno – poradnicze dla rodzin zastępczych z terenu powiatu tatrzańskiego. Rodzice zastępczy przychodzą na spotkania indywidualne wraz z dziećmi. Podczas spotkań omawiane są ich problemy, a także ustalane wytyczne do eliminowania tych problemów. Dzieci przychodzą również indywidualnie na spotkania do pedagoga i psychologa.

Zainteresowanie, udzielanymi przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie formami pomocy, jest na terenie Podhala bardzo duże. Istnieje potrzeba zatrudnienia większej liczby specjalistów do pracy w tego typu placówkach, a także rozwinięcie większej sieci placówek skierowanych na pracę z tego typu problemami

W powiecie tatrzańskim funkcjonuje 50 rodzin zastępczych, w których przebywa 72 dzieci. Są to w przeważającej większości rodziny spokrewnione, w których rolę rodzica zastępczego pełnią dziadkowie, a w czterech wypadkach – wujostwo. Oprócz rodzin spokrewnionych, działają rodziny niespokrewnione, których jest 5, w tym jedna zawodowa. Pomimo wielokrotnych akcji, promujących rodzicielstwo zastępcze, nie mamy w naszym powiecie wielu chętnych do podjęcia się tego trudnego zadania.

Przez okres działania PCPR-u, tj. od 9 lat, udało się nam pozyskać tylko dwie rodziny zastępcze niespokrewnione. Rodzina zawodowa działa od kwietnia 2007 r. – jest w niej umieszczonych w tej chwili czworo dzieci. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie wspiera również pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych w procesie usamodzielniania – 26 wychowanków kontynuuje naukę w różnego rodzaju szkołach policealnych i wyższych.

Powiat tatrzański dysponuje także Rodzinnym Domem Dziecka prowadzonym przez fachową kadrę doświadczonych pedagogów. Przebywa w nim obecnie siedmioro dzieci.

Reasumując, należy stwierdzić, że opieka zastępcza w dotychczasowej formie winna ulegać modyfikacji poprzez położenie nacisku na pozyskiwanie zawodowych rodzin zastępczych.

*Joanna Stecz, CWDiR Zakopane
Barbara Gajecka, PCPR Zakopane*

Czas wolny młodzieży gimnazjalnej. Profilaktycznie przez świat – program profilaktyczno–wychowawczy Obieżyświat

Zadaniem profilaktyki jest zapobieganie pojawianiu się niepożądanych zachowań, w myśl zasady lepiej zapobiegać niż leczyć. Skutecznie realizowana profilaktyka zakłada wykorzystanie różnych kanałów wpływu na jednostkę. Obserwując ulice i osiedla nasuwa się refleksja, że młodym ludziom brakuje pomysłów na zagospodarowanie wolnego czasu. Nuda powoduje, że najczęściej pojawiającym się sposobem spędzania przez młodzież czasu po lekcjach jest przesiadywanie pod blokiem, oglądanie telewizji, czy surfowanie po internecie. Najbardziej narażona na skutki „nudy” jest młodzież w wieku gimnazjalnym, kiedy ze względu na inten-

sywny czas dojrzewania słabnie rozwój zainteresowań, zmniejsza się sprawność myślenia a zachowania cechuje intensywność emocji i labilność uczuciowa. W wieku 13–16 lat młodzi ludzie przyjmują postawę negacji i sprzeciwu wobec otoczenia. Nastolatek ma pragnienie nieograniczonej swobody w efekcie, której niespożyta energia może być kierowana na aktywności niepożądane czy wręcz szkodliwe dla niego samego i otoczenia.

Wśród studentów Koła Naukowego Pedagogów Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie zrodziło się pytanie, co można zaproponować młodym

ludziom, aby mogli wygrać z nudą. Z poszukiwań zaradzenia temu problemowi zrodził się program profilaktyczny *Obieżyświat* adresowany do młodzieży gimnazjalnej. Celem programu jest pomoc w odkrywaniu i rozwijaniu zainteresowań młodzieży w wieku gimnazjalnym, aby chęć ich rozwijania wyznaczała kierunek zagospodarowania czasu wolnego. Program uwzględnia potrzeby młodzieży gimnazjalnej, zdiagnozowane na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych. Materiał badawczy został zgromadzony dzięki metodzie sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankiety. O wypełnienie kwestionariusza ankiety zostali poproszeni uczniowie klas gimnazjalnych w dużym mieście, w małym mieście i na wsi. Analiza wyników badań wskazała, że miejsce zamieszkania nie różnicowało odpowiedzi. Ankietowani wskazali, że najchętniej czas wolny spędzaliby na zajmowaniu się turystyką, sportem, dokształcaniem i rozwijaniem hobby.

Uwzględniając wyniki badań i proponując młodym ludziom coś więcej niż siedzenie na ławce pod blokiem, bierne oglądanie telewizji czy wirtualne wycieczki po internecie, studenci z Kola Naukowego wraz z opiekunami przygotowali cykl 10 spotkań tematycznych, które stanowią swoistą wirtualną wędrowkę poprzez kraje i kontynenty. W trakcie kolejnych spotkań młodzież może poznać specyfikę i podstawowe informacje o Brazylii, Grecji, Francji, Kenii, Japonii, Stanach Zjednoczonych, Holandii, Watykanie, Izraelu i Polsce.

W trakcie zajęć młody człowiek ma możliwość poznania bliżej kultury żydowskiej, arabskiej, plemion afrykańskich, Indian amerykańskich. Treści kolejnych spotkań przybliżają takie niecodzienne sprawy, jak parzenie yerba mate, origami czy tworzenie maski plemion afrykańskich. Dużym zainteresowaniem ze strony młodzieży spotyka się temat *savoir-vivre*, który z jednej strony bawi, a z drugiej ukazuje możliwości praktycznego stosowania poznanych zasad. Program proponuje również zapoznanie z kilkoma słowami tak oryginalnych dla naszej kultury języków, jak suahili, hebrajski, arabski. Kilka razy w trakcie zajęć pojawia się też wątek gastronomiczny. Uczestnicy mogą poznać przepis na sałatkę grecką, ale też na tradycyjne polskie potrawy. Przygotowany program profilaktyczny ma na celu również kształtowanie postawy tolerancji, wolności, *fair play*, bezpośredniego dialogu z drugim człowiekiem, budowanie hierarchii wartości.

Podjęcie różnorodnej tematyki, z wielu dziedzin życia ma na celu zaszczepienie w uczestnikach wrażliwości na otaczający człowieka świat i chęci odkrywania go oraz rozwijania zainteresowań i upodobań, według indywidualnych potrzeb i talentów. Stwarzając okazje do poszerzania wiedzy i zainteresowań, aby tym samym zwiększyć odporność na czynniki ryzyka, zachęcając do alternatywnych form spędzania wolnego czasu, innych niż znane młodzieży przed rozpoczęciem uczestnictwa w zajęciach programu, wzmacniane jest działanie czynników chroniących. Program wpisuje się

tym samym w profilaktykę pierwszorzędową. Prawidłowa opieka polega na dyskretnej pomocy w wartościowym organizowaniu wolnych chwil dziecka i sprawia, że odpowiednio przeżywany czas wolny ma również wartość środka wychowawczego.

Program został przeprowadzony przez autorów w świetlicach środowiskowych oraz socjoterapeutycznych i spotkał się z pozytywną reakcją młodzieży. Oparcie się na podstawie teoretycznej popartej badaniami empirycznymi, pozwoliło autorom w treści programu odnieść się do problemu, a nie jego objawów. Tym samym materiał został dobrany zgodnie z preferencjami adresatów programu. Na tej podstawie można przyjąć założenie, że program profilaktyczno-wychowawczy *Obieżyświat* znajdzie swoje miejsce w profilaktyce edukacyjnej pracy socjalnej z młodzieżą. Młodzież, podejmując wyzwanie udziału w programie, ma szansę uświadomić sobie nie tylko ważność sensownego zagospodarowania czasu wolnego, ale również znajdzie inspiracje do samodzielnego wskazania na szeroki wachlarz możliwości oferowanych w tym zakresie. Gimnazjaliści mają możliwość zauważenia, iż decydując się na różnego rodzaju aktywności, otrzymują okazję poznania innych i stworzenia dobrych relacji, opartych na wzajemnym szacunku i akceptacji. Jednocześnie czerpiąc radość i satysfakcję z bycia we wspólnocie otrzymują dodatkową motywację i wsparcie do zabiegania o właściwe relacje wśród bliskich, co stanowi jeden z istotnych czynników chroniących.

Zajęcia programu mogą być realizowane wszędzie, gdzie spotyka się młodzież, we wszelkiego rodzaju klubach, świetlicach środowiskowych, gminnych ośrodkach kultury. Chcąc zrealizować program nie potrzeba specjalnych kwalifikacji, wystarczą podstawowe umiejętności pracy z grupą. Program *Obieżyświat* uwzględnia wiele form aktywizujących, które wymagają od uczestników osobistego zaangażowania i zainteresowania się tematem. Zaproponowane w programie metody aktywizujące są opisane wraz z instrukcją ich przeprowadzenia, co pozwala wykorzystać je również osobom, które z daną metodą spotykają się po raz pierwszy.

Program ukazał się drukiem w Wydawnictwie Rubikon i jest do nabycia w księgarni internetowej www.ksiegarniarubikon.pl i księgarniach w sprzedaży bezpośredniej.

Obieżyświat. Twórcze zagospodarowanie czasu wolnego. Program profilaktyczno-wychowawczy dla gimnazjalistów, red. E. Dybowska. A. Walulik CSFN, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2008.

Ewa Dybowska
Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” w Krakowie

Informacja w zasięgu ręki

Obecnie łatwy i szybki dostęp do rzetelnej informacji jest niezwykle ważny w każdej dziedzinie życia, w tym także w realizacji polityki społecznej. Posiadanie stosownych informacji pozwala na właściwe rozpoznawanie problemów i tworzenie programów naprawczych dopasowanych do realnych potrzeb.

Zapewnienie dostępu do informacji z zakresu tematyki społecznej, a przede wszystkim do informacji istotnej z punktu widzenia prowadzenia polityki społecznej w Małopolsce jest zadaniem nowego projektu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie (prowadzonego od lipca bieżącego roku) pn. „Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I”. Projekt ma charakter informacyjno-badawczy i jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Bezpośrednią przesłanką leżącą u podstaw powołania Obserwatorium do życia był brak w województwie małopolskim instytucji generującej i gromadzącej informacje o problemach społecznych. Dziś – dzięki środkom Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – pojawiła się szansa na wypełnienie tej luki.

Projekt rozpoczął działalność w sieci nieformalnego partnerstwa obserwatoriów regionalnych, wśród których znajdują się: Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju oraz Małopolskie Obserwatorium

Gospodarki. Zadaniem Obserwatorium Polityki Społecznej w sieci Obserwatoriów jest zapewnienie dostępu do informacji ważnych z punktu widzenia polityki społecznej w regionie. Kluczowymi adresatami działań prowadzonych w ramach projektu będą instytucje pomocy i integracji społecznej, w szczególności ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie.

Dostęp do informacji dotyczących problematyki społecznej województwa małopolskiego mają zapewnić prowadzone w ramach projektu badania. Ich wyniki pozwolą na dogłębne poznanie najważniejszych problemów społecznych. Obecnie prowadzone są badania mające na celu identyfikację luk informacyjnych, mało rozpoznanych problemów społecznych, ocenę jakości istniejącej informacji i dostępu do nich. Rezultaty tych badań będą punktem wyjścia do kolejnych analiz prowadzonych w ramach projektu.

Raporty z przeprowadzonych badań zostaną zaprezentowane w serwisie internetowym projektu, dostępnym zarówno dla pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej, jak i innych zainteresowanych osób. Wyniki zrealizowanych badań będą również popularyzowane w formie wydawnictw, a także podczas regionalnych konferencji. Dodatkowym źródłem informacji z zakresu tematyki społecznej będzie tworzona w ramach projektu – dostępna w Internecie - elektroniczna biblioteka (wspólna

dla wszystkich obserwatoriów). Ma ona ułatwić przeszukiwanie opracowań potrzebnych realizatorom polityk społecznych, stanowiąc swego rodzaju odpowiedź na rozproszenie źródeł informacji.

Rezultatem działań projektowych będzie także wypracowanie modelu ewaluacji polityk i programów społecznych. Model ten zostanie upowszechniony w formie bezpłatnego podręcznika. Mamy nadzieję, że dzięki podręcznikowi ocena strategii i programów rozwiązywania problemów społecznych stanie się znacznie łatwiejsza.

Produkty Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej będą upowszechniane nie tylko przy pomocy wskazanych powyżej: serwisu internetowego, elektronicznej biblioteki, wydawnictw czy konferencji, lecz także podczas planowanych kursów szkole-

niowych, adresowanych głównie do pracowników pomocy społecznej. Ich celem będzie przekazanie wiedzy z zakresu diagnozowania problemów społecznych, a także nauka korzystania z wytworzonych w ramach projektu zasobów informacyjnych.

Pierwszy etap Obserwatorium zaplanowany jest do roku 2011. Po jego zakończeniu i ocenie planuje się kontynuację wytyczonych celów w ramach kolejnego etapu.

*Aleksandra Chudy
Małopolskie Obserwatorium
Polityki Społecznej*

Kontakt:

Małopolskie Obserwatorium
Polityki Społecznej – Etap I,
e-mail: obserwatorium@rops.krakow.pl,
tel. 012 661 03 00

10 lat Małopolskiego Forum Pomocy Społecznej Jak ograniczyć zjawisko marginalizacji i wykluczenia społecznego? – dobre praktyki, sprawdzone rozwiązania

21 listopada br. w FRDL MISTiA w Krakowie odbyła się konferencja „Jak ograniczyć zjawisko marginalizacji i wykluczenia społecznego? – dobre praktyki, sprawdzone rozwiązania”. Jej uczestnikami byli przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie i organizacji pozarządowych, a prelegentami osoby reprezentujące: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, przedstawiciele gmin

oraz organizacji pozarządowych i instytucji pomocy społecznej, których działania w walce z marginalizacją i wykluczeniem społecznym można uznać jako dobre, godne upowszechnienia praktyki.

Konferencja służyła zarówno zdobyciu wiedzy z zakresu przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu, jak i wymianie doświadczeń pomiędzy jej uczestnikami.

Z okazji Dnia Pracownika Socjalnego Dyrektor FRDL MISTIA złożył życzenia zebranym pracownikom OPS (foto: Archiwum FRDL MISTIA)

Podczas konferencji przedstawiono konkretne, sprawdzone rozwiązania (dobre praktyki), które mogą być wskazówką, inspiracją dla innych instytucji (OPS, PCPR) i organizacji pozarządowych.

Wprowadzeniem do konferencji było wystąpienie Andrzeja Trzecieckiego z Departamentu Pomocy i Integracji w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, który mówił o efektywności stosowanych aktywnych form pomocy i perspektywach ich rozwoju. Z ogromnym zainteresowaniem przyjęto wystąpienie Mariusza Andrukiewicza z bardzo prężnie działającego cieszyńskiego Stowarzyszenia Pomocy Wzajemnej „Być razem”, który podzielił się doświadczeniami z pracy z osobami wykluczonymi m.in. bezdomnymi, bezrobotnymi, samotnymi matkami. M. Andrukiewicz opowiedział m.in. o Centrum Profilaktyki Edukacji i Terapii „Kontakt”, świadczącym pomoc psychologiczną, prawną i terapeutyczną osobom potrzebującym – głównie dzieciom i młodzieży z rodzin zaniedbanych oraz kobietom

żyjącym w związkach z osobami uzależnionymi. W ramach Centrum funkcjonuje m.in. pracownia ceramiczna, komputerowa, fotograficzna, plastyczna. M. Andrukiewicz przybliżył też działalność Centrum Wolontariatu i realizowanego tam programu „Starszy brat – Starsza Siostra”. Cieszyńskie Stowarzyszenie może się również pochwalić Hostelem „Przeciw Przemocy-Wyrównać Szanse” oraz Centrum Edukacji Socjalnej.

W ramach tego ostatniego funkcjonuje m.in. dział warsztatów treningu pracy, warsztat stolarski, warsztat rzemiosła artystycznego, krawiecki, ślusarski, remontowobudowlany, dział pracy socjalnej i pomocy psychologicznej oraz Dom Wspólnoty (dom czasowego pobytu).

Dobrymi praktykami podzielili się też ze słuchaczami – Stanisław Banaś z Fundacji Teatru Ludowego oraz Kazimierz Kuc z krakowskiego Klubu Integracji Społecznej MOPS. S. Banaś opowiedział o pracy z trudną młodzieżą z nowohuckich osiedli w ramach projektów „Ukryte Skrzydła” i „Mobile School”. Stwierdził m.in., że trzeba umieć tak pokazać „materiał i narzędzia, z których powstają <ukryte skrzydła>, aby dostrzegli z jednej strony możliwości tkwiące w twórczości, a z drugiej poczuli potęgę własnego wolnego wyboru i dostrzegli innych i siebie – lepszych”.

K. Kuc przybliżył natomiast realizowane w KIS projekty reintegracji zawodowej i społecznej m.in. Centrum Usług Doradczych

„CUD”, Grupa Edukacyjno – Wspierająca Bezrobotnych, „Grupa”, Grupa Wsparcia Integracji Zawodowej i Społecznej, „GWIS”, „Bank czasu”, „Złota Rączka”.

Pytanie – czy ekonomia społeczna to moda czy remedium? – zadał słuchaczom Jacek Kwiatkowski, dyrektor Wydziału Programów i Projektów MISTiA, którego wystąpienie było refleksją nad stanem obecnym i perspektywami gospodarki społecznej w Polsce. Przybliżył też słuchaczom kwestie związane z funkcjonowaniem spółdzielni socjalnych.

W trakcie konferencji dyrektor MISTiA Krzysztof Lipski, wykorzystując fakt, że w tym roku przypada 10-lecie istnienia Małopolskiego Forum Pomocy Społecznej, w szczególności podziękował członkom tego Forum za ich pracę i zaangażowanie, a tym osobom, które są członkami Forum od samego początku wręczył pamiątkowe dyplomy. Z okazji Dnia Pracownika Socjalnego złożył wszystkim pracownikom OPS najserdeczniejsze życzenia.

W konferencji uczestniczyło ponad 70 osób. Otrzymała się ona w ramach realizowanego od września br. projektu „Jak ograniczać zjawisko marginalizacji i wykluczenia społecznego? – dobre praktyki, sprawdzone rozwiązania”, którego celem było podniesienie kwalifikacji i skuteczności działań osób pracujących w organizacjach pozarządowych oraz instytucjach pomocy społecznej, pomagających osobom wykluczonym oraz narażonym na wykluczenie społeczne – poprzez dostarczenie im aktualnych informacji oraz poszerzenie wiedzy na temat

różnych aspektów problemu marginalizacji i wykluczenia społecznego oraz sposobów przeciwdziałania temu zjawisku.

W ramach projektu, 14 października br. odbył się panel dyskusyjny z udziałem organizacji pozarządowych z terenu Małopolski, zajmujących się problemami marginalizacji i wykluczenia społecznego oraz pomocą osobom wykluczonym, podczas którego przedstawiciele tych organizacji przedstawili swoje doświadczenia i pomysły – co trzeba zrobić lub zmienić, aby skuteczniej pomagać tym osobom. Opracowane w formie pisemnej sprawozdanie z tego spotkania, przekazane zostało uczestnikom konferencji.

Ponadto celami pośrednimi projektu były: integracja małopolskich OPS, PCPR i ngo, których przedstawiciele uczestniczyli w spotkaniu panelowym i konferencji; podejmowanie przez te organizacje i instytucje współpracy przy realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu, usprawnienie już istniejącej współpracy; lepszy przepływ informacji pomiędzy tymi organizacjami i instytucjami, co wpłynie korzystnie na skuteczność ich działań; zwiększenie motywacji NGO i instytucji pomocy społecznej do podejmowania działań na rzecz wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Projekt współfinansowany jest ze środków Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie.

Agnieszka Majewska-Siwiek
Koordynator Małopolskiego Forum
Pomocy Społecznej przy FRDL MISTiA
www.mistia.org.pl

VIII Konwencja Ruchu przeciw Bezradności Społecznej

„Strategia walki z ubóstwem w Polsce? Diagnoza i zadania na lata 2009 – 2010. Kogo w Polsce interesuje ubóstwo?”

(refleksje uczestnika)

Bieda w Polsce to bieda dzieci, matek z dziećmi... W Europie wśród 78 mln ludzi pracujących połowa to ludzie ubodzy a ¼ to dzieci... Z pewnością nie jest to dla nikogo, kto choć w niewielkim stopniu interesuje się problematyką ubóstwa nowe zdanie czy ujawnienie nieznanych dotąd faktów.

Przywiozłam z Warszawy, gdzie uczestniczyłam w VIII Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej, kilka refleksji, nowych spojrzeń na znane fakty, na stare problemy.

Praca i wzrost zatrudnienia nie są remedium na całe zło ubóstwa, bo dotyka ono osoby niepełnosprawne w stopniu uniemożliwiającym podjęcie zatrudnienia, osoby starsze, z racji wieku niezdolne do pracy, dzieci, czyli najogólniej mówiąc grupę niedojrzałą do aktywności zawodowej i wreszcie ten paradoks, że bieda nie jest obca znacznej liczbie grupie ludzi pracujących.

Uczestniczyłam w sesji tematycznej „Status materialny rodziny i środowiska a szanse rozwojowe dzieci i młodzieży”. Na nowo uświadomiłam sobie jak okrutne dla dzieci jest ubóstwo ich rodziny, jak praktycznie całkowicie odcina im dostęp do:

- usług zdrowotnych a tym samym pozbawia ich rozwój fizyczny koniecznej kontroli lekarskiej,

- edukacji, tym samym pozbawiając szans na poprawę swoich warunków życiowych,
- rozwoju swoich zdolności i zainteresowań, kierując tym samym ich uwagę i energię na czynności nieakceptowane społecznie, nałogi, przestępstwa.

W ten sposób bieda odbiera dzieciom i młodzieży ich prawo do zdrowia, edukacji, godziwych warunków życiowych i ochrony przed przemocą i demoralizacją.

Usłyszałam świadectwo matki niepełnosprawnego dziecka, której rodzina znalazła się na finansowym dnie, mówiła o swoich obserwacjach pauperyzujących się rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym. Dzieci niepełnosprawne są także pozbawiane przez system edukacji de facto równego dostępu do nauki i rozwoju. Dziecko, które wymaga 3 krotnie więcej czasu na naukę niż jego zdrowy rówieśnik, poprzez orzeczenie o indywidualnym toku nauczania dostaje tego czasu z nauczycielem znacznie mniej.

Rodzice pracujący z dzieckiem niepełnosprawnym, starając się jak najbardziej przygotować je do w miarę samodzielnego funkcjonowania, muszą zrezygnować z zatrudnienia, a w zamian system świadczeń daje im zasiłek pielęgnacyjny oraz zasiłek opiekuńczy, razem to kwota niecałych

600 zł. Jeśli w rodzinie są jeszcze inne dzieci, praca jednego z opiekunów to zwykle za mało, aby godnie żyć a coś dopiero zapewnić dziecku profesjonalną rehabilitację i rewalidację. Jeśli jednak drugi z opiekunów podejmie zatrudnienie nie jest w stanie pracować z dzieckiem niepełnosprawnym w takim stopniu, aby je na miarę jego możliwości usamodzielnic, a więc de facto będzie się musiał opiekować tym dzieckiem do końca życia. To błędne koło, pokazuje jednak mechanizm ubożenia rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym. To moja refleksja, a postulat z sesji tematycznej w tym zakresie brzmiał: zdrowie i edukacja dziecka niepełnosprawnego muszą być traktowane wspólnie, a dostęp do nich nie może zależeć od statusu materialnego i spełniania kryterium dochodowego. Wszelka pomoc dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej powinna być przyznawana z tytułu niepełnosprawności, tylko i wyłącznie.

Ludzie ubodzy czy zagrożeni ubóstwem, zupełnie tak jak inne grupy dotknięte problemami społecznymi, nie potrafiące samodzielnie poradzić sobie w sytuacji, w której się znaleźli, potrzebują pomocy, wsparcia, ale to oni są ekspertami w swojej sprawie, to ich powinniśmy pytać, jak im pomóc, bo

oni zazwyczaj to wiedzą i wcale niekoniecznie oczekują pomocy materialnej, pieniędzy, zasiłku. Zazwyczaj tego nie potrzebują. Głos osób ubogich był na konwencji słyszalny. Zdali oni relację z 7 spotkań osób dotkniętych ubóstwem, w których uczestniczyli w Brukseli, 16-17 maja 2008r. Dali świadectwo o sobie i swoim życiu, naznaczonym piętnem ubóstwa, bezdomności. I to oni poprosili, aby włączyć ich w rozwiązywanie ich spraw, zapytać zwyczajnie czego potrzebują, bo oni wiedzą, ale nie są w stanie sami sobie pomóc.

Zapominamy o tej oczywistości. Czy ktoś z nas byłby zadowolony, gdyby ktoś inny, mieniący się profesjonalistą, ekspertem, wymyślił dla nas plan wychodzenia z naszych problemów, ale nie zapytał nas co o tym sądzimy? Gdyby ten ktoś wymyślił doskonałe rozwiązanie naszych kłopotów, postanowił dać nam pracę w odległym miejscu i nawet zafundował nam nowy dom... tylko zapomniał zapytać o to, gdzie jest nasza rodzina i dlaczego czujemy się związani z naszym dotychczasowym miejscem zamieszkania...

*Małgorzata Mróz
ROPS Kraków*

Wojewódzki konkurs plastyczny dla dzieci i młodzieży szkolnej „Nie jestem inny...”

Już po raz trzeci Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej razem z Kuratorium Oświaty w Krakowie zorganizował konkurs plastyczny dla uczniów małopolskich szkół. Patronat nad konkursem objął Członek Zarządu Województwa Małopolskiego – Wojciech Kozak oraz Komisja Polityki Prorodzinnej i Społecznej Sejmiku Województwa Małopolskiego.

Tematem przewodnim, jak co roku, było pokazanie niepełnosprawnych osób z innej strony – jako ludzi aktywnych, podejmujących wyzwania, osiągających sukcesy. Chcieliśmy dzięki temu uwrażliwić młodzież na problem niepełnosprawności i podjąć wyzwanie przełamania barier pomiędzy dziećmi i młodzieżą a ich niepełnosprawnymi rówieśnikami, jak również zmotywować niepełnosprawnych uczniów do podjęcia aktywności artystycznej.

W tym roku napłynęła do ROPS rekordowa ilość prac – aż 834! Najbardziej aktywni okazali się uczniowie z klas 4–6, od których otrzymaliśmy prawie 400 prac plastycznych. Komisja konkursowa w której zasiadli: z-ca dyrektora ROPS – Beata Trybocka-Żabik jako przewodnicząca, Prezes Fundacji Sztuki Osób Niepełnosprawnych – Helena Maślana oraz dyrektor Marcin Miłkowski z Kuratorium Oświaty, miała nie lada wyzwanie by spośród takiej ilości dzieł wybrać te wyjątkowe. Komisja głównie stawiała na

oryginalność pomysłów autorów i podejście do tematu, a dopiero w dalszej kolejności na technikę wykonania prac.

Po kilku godzinach posiedzenia, które odbyło się 13 października, komisja dokonała wyboru i przyznała 3 nagrody główne w każdej kategorii wiekowej. W pierwszej kategorii do której zaliczono uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej, nagrodę główną otrzymał Radosław Nalepka ze Szkoły Podstawowej w Ryglicach, za pracę „Ku słońcu”, drugą nagrodę otrzymała Katarzyna Kowalik ze Szkoły Podstawowej w Chrzanowie, za pracę „Słońce świeci dla wszystkich”, a trzecią nagrodę Kacper Drozd ze Szkoły Podstawowej w Książnicach, za pracę „Gram z dziadkiem w szachy”.

W drugiej kategorii wiekowej (klasy 4-6) przyznano następujące nagrody: pierwsza nagroda dla Wojciecha Mrózka z Zespołu Szkolno-Gimnazjalnego w Nowej Wsi, za pracę „Oceniaj człowieka po owocach pracy”, druga nagroda – Justyna Radwańska ze Szkoły Podstawowej w Staniątkach, za pracę „Wszyscy jesteśmy tacy sami” i trzecia nagroda- Katarzyna Przybyło ze Szkoły Podstawowej w Chrzanowie, za pracę „Szermierka”.

W trzeciej kategorii wiekowej (1-3 klasy szkoły gimnazjalnej) przyznano pierwszą nagrodę Marii Jakubiec z Miejskiego Gimnazjum

*Laureaci III Wojewódzkiego Konkursu Plastycznego „Nie jestem inny”
(zdzj. Karolina Aperlińska – ROPS)*

w Oświęcimiu, za pracę „Nie jestem inny”, drugą nagrodę Annie Gucwińskiej z Gimnazjum w Nowym Sączu, za pracę „Marzenie syrenki” i trzecią nagrodę: Karolinie Drygała z Gimnazjum w Olkuszu, za pracę „Nie jestem inny... jestem mistrzem”.

Poza nagrodami głównymi przyznano jeszcze 19 wyróżnień we wszystkich kategoriach wiekowych – pełna lista osób nagrodzonych znajduje się na stronie www.rops.krakow.pl, gdzie również można zobaczyć galerię zwycięskich prac.

Uroczyste wręczenie nagród odbyło się 30 października w Centrum Kultury i Sztuki Osób Niepełnosprawnych „Moliere”. Na

dzieci oprócz nagród, dyplomów i poczęstunku czekał również „Koziołek Matołek”- spektakl wyreżyserowany przez Artura Dziurmana – znanego aktora i reżysera.

Laureatom i uczestnikom konkursu jeszcze raz serdecznie gratulujemy i życzymy sukcesów w realizowaniu swoich pasji artystycznych.

*Martyna Feliks
ROPS*

NOWE AKTY PRAWNE

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 192 poz. 1180
USTAWA z dnia 4 września 2008 r.
o zmianie ustawy o emeryturach i rentach
z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych
(Dz. U. z dnia 28 października 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 180 poz. 1108
USTAWA z dnia 23 lipca 2008 r.
o zmianie ustawy o ochronie
zdrowia psychicznego
(Dz. U. z dnia 10 października 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 180 poz. 1111
USTAWA z dnia 5 września 2008 r.
o zmianie ustawy o samorządzie gminnym
oraz o zmianie niektórych innych ustaw
(Dz. U. z dnia 10 października 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 175 poz. 1086
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
z dnia 18 września 2008 r.
w sprawie sposobu i trybu organizowania
indywidualnego obowiązkowego
rocznego przygotowania przedszkolnego
i indywidualnego nauczania dzieci
i młodzieży
(Dz. U. z dnia 1 października 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 173 poz. 1072
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
z dnia 18 września 2008 r.
w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych
przez zespoły orzekające działające
w publicznych poradniach psychologiczno-
pedagogicznych
(Dz. U. z dnia 30 września 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 173 poz. 1075
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 29 września 2008 r.
w sprawie sprawozdań z realizacji zadań
przewidzianych w ustawie o pomocy
osobom uprawnionym do alimentów
(Dz. U. z dnia 30 września 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 171 poz. 1058
USTAWA
z dnia 4 września 2008 r.
o zmianie ustawy – Prawo zamówień
publicznych oraz niektórych innych ustaw
(Dz. U. z dnia 23 września 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 171 poz. 1059
ROZPORZĄDZENIE
RADY MINISTRÓW
z dnia 16 września 2008 r.
w sprawie szczegółowych warunków
dofinansowania regionalnych lub lokalnych
programów wyrównywania szans edukacyj-
nych dzieci i młodzieży w 2008 r., warunków,
jakie muszą spełniać te programy, podmio-
tów dokonujących oceny programów
oraz sposobu i trybu wyboru programów,
którym zostanie udzielone dofinansowanie
(Dz. U. z dnia 23 września 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 171 poz. 1062
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 10 września 2008 r.
zmieniające rozporządzenie w sprawie
udzielania pomocy pracodawcom
zatrudniającym osoby niepełnosprawne
oraz osobom niepełnosprawnym
wykonującym działalność
gospodarczą i rolniczą
(Dz. U. z dnia 23 września 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 147 poz. 931
ROZPORZĄDZENIE
RADY MINISTRÓW
z dnia 5 sierpnia 2008 r.
w sprawie szczegółowych warunków
udzielania pomocy finansowej dzieciom
i uczniom na zakup podręczników
(Dz. U. z dnia 14 sierpnia 2008 r.)

Dziennik Ustaw z 2008 r. Nr 145 poz. 917
USTAWA
z dnia 25 lipca 2008 r.
o zmianie ustawy o systemie oświaty,
ustawy - Karta Nauczyciela oraz ustawy
o postępowaniu w sprawach nieletnich
(Dz. U. z dnia 8 sierpnia 2008 r.)